Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
GIOVANNI PITRUZZELLA
Föredraget den 19 november 2019[1]

Mål C-653/19 (PPU)

Brottmålet mot
DK
mot
Spetsializirana prokuratura

(begäran om förhandsavgörande från Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottsmålsdomstolen, Bulgarien)

”Begäran om förhandsavgörande – Straffrättsligt samarbete – Direktiv (EU) 2016/343 – Oskuldspresumtion – Bevisbörda – Beslut i skuldfrågan – Domstolsprövning av fortsatt häktning”

1. Medlemsstaternas straffrättsliga system kännetecknas av en svårlöst motsättning. Samtidigt som principen om oskuldspresumtion, som utgör en grundprincip i den europeiska straffrätten, anses helig är häktning på obestämd tid vanligt förekommande.[2] Den fråga som domstolen ska ta ställning till inom ramen för förevarande begäran om förhandsavgörande är huruvida och i vilken utsträckning Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/343 av den 9 mars 2016 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden[3] har lyckats göra unionens straffrätt mindre ofullständig och obalanserad[4] vad gäller det regelverk som reglerar häktning.

I. Tillämpliga bestämmelser

A. Direktiv 2016/343

2. Av skäl 16 i direktiv 2016/343 framgår att ”[o]skuldspresumtionen skulle överträdas om offentliga uttalanden av myndigheter, eller rättsliga avgöranden utöver dem som avser frågan om skuld, framställde en misstänkt eller tilltalad som skyldig, så länge den personen inte har bevisats vara skyldig enligt lag. … Detta bör inte … påverka preliminära beslut av processuell karaktär som fattas av rättsliga eller andra behöriga myndigheter och grundas på misstanke eller bevisning som talar till den misstänktes eller tilltalades nackdel, såsom beslut om häktning, förutsatt att sådana beslut inte

1 Originalspråk: franska.

2 Se, för en jämförande studie, van Kalmthout, A.M., Knapen, M.M. och Morgenstern, C., (red.), *Pre-trial Detention in the European Union*, Wolf Legal Publishers 2009, s 994.

3 EUT L 65, 2016, s. 1.

4 För att använda den formulering som Europaparlamentet använde i punkt 5 i sin resolution av den 27 februari 2014 med rekommendationer till kommissionen om översynen av den europeiska arresteringsordern (P7_TA(2014)0174).

hänvisar till den misstänkte eller tilltalade som skyldig. Innan den behöriga myndigheten meddelar ett preliminärt avgörande av processuell karaktär kan den först behöva säkerställa att det föreligger tillräcklig bevisning som talar till den misstänktes eller tilltalades nackdel för att motivera det aktuella beslutet, och beslutet skulle kunna innehålla en hänvisning till denna bevisning”.

3. I skäl 22 i direktiv 2016/343 anges att ”[o]skuldspresumtionen överträds om bevisbördan överförs från åklagaren till försvaret, utan att detta påverkar domstolens befogenheter att utföra utredningar på eget initiativ, domstolens oberoende när den bedömer den misstänktes eller tilltalades skuld och användningen av presumtioner om sakförhållanden eller rättsläget rörande det straffrättsliga ansvaret för en misstänkt eller tilltalad. Sådana presumtioner bör hållas inom rimliga gränser, med beaktande av vikten av det saken rör och med iakttagande av rätten till försvar, och de medel som används bör stå i rimlig proportion till det legitima mål som eftersträvas. Sådana presumtioner bör kunna kullkastas, och de bör under alla omständigheter endast användas om rätten till försvar respekteras”.

4. Artikel 1 i direktivet har följande lydelse:

”I detta direktiv fastställs gemensamma minimiregler för följande:

a) Vissa aspekter av oskuldspresumtionen i straffrättsliga förfaranden.

b) Rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden.”

5. I artikel 2 i direktiv 2016/343 föreskrivs att direktivet ”ska tillämpas på fysiska personer som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden. Det är tillämpligt i alla stadier av det straffrättsliga förfarandet, från det tillfälle då en person blir misstänkt eller tilltalad för att ha begått ett brott eller ett påstått brott fram till dess att det slutliga avgörandet av om personen har begått det aktuella brottet har vunnit laga kraft”.

6. I artikel 6 i direktiv 2016/343, som har rubriken ”Bevisbörda”, föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna ska se till att bevisbördan vid fastställandet av misstänktas och tilltalades skuld åvilar åklagaren. Detta ska inte påverka tillämpningen av en domares eller en behörig domstols skyldighet att söka efter bevisning som kan tala till den misstänktes eller tilltalades såväl fördel som nackdel, och inte heller försvarets rätt att lägga fram bevisning i enlighet med tillämplig nationell rätt.

2. Medlemsstaterna ska se till att alla tvivel i skuldfrågan är till den misstänktes eller tilltalades fördel, även när domstolen prövar huruvida den berörda personen bör frikännas.”

B. Bulgarisk rätt

7. I artikel 270 i Nakazatelen protsesualen kodeks (straffprocesslagen) föreskrivs följande:

”1) Frågan om att omvandla tvångsåtgärden kan ställas närsomhelst under förfarandet. En ny begäran om tvångsåtgärden kan framställas i samma instans om omständigheterna har förändrats.

2) Domstolen ska avgöra målet genom beslut som avkunnas vid offentligt sammanträde.”

II. Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

8. DK befann sig på platsen för en skottlossning vid vilken en person avled och en annan blev allvarligt skadad. Efter skottlossningen stannade DK kvar på platsen och överlämnade sig själv till polisen. Till följd av ovanstående anklagades han för att tillhöra en organiserad kriminell grupp och för mord och häktades den 11 juni 2016. Åklagaren har gjort gällande att DK är ansvarig för den berörda personens död. DK har gjort gällande att han handlade i nödvärn.

9. DK åtalades den 9 november 2017. DK ingav en första ansökan om att släppas ur häktet den 5 februari 2018, vilken avslogs. DK har därefter ingett minst sex sådana ansökningar. Samtliga ansökningar avslogs, antingen av domstolen i första instans eller av appellationsdomstolen. Alla ansökningar granskades med beaktande av det lagstadgade kravet på att det måste finnas nya omständigheter som ifrågasätter lagenligheten av häktningen.

10. Den hänskjutande domstolen har påpekat att åklagaren inte har lämnat in någon begäran om fortsatt häktning. Häktningen fortgår så länge försvaret inte kan styrka att omständigheterna har förändrats i den mening som avses i artikel 270 i den bulgariska strafflagen. Den hänskjutande domstolen kan endast besluta om frigivning när försvaret har kunnat styrka att omständigheterna har ändrats. Enligt den hänskjutande domstolen medför artikel 270 i strafflagen att bevisbördan övergår på försvaret och att kvarhållandet i häktet presumeras vara lagenligt, vilket det ankommer på försvaret att motbevisa. Den hänskjutande domstolen är osäker på huruvida ett sådant synsätt är förenligt med skäl 22 och artikel 6 i direktiv 2016/343. Den hänskjutande domstolen hänvisar även till domen från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (nedan kallad Europadomstolen) av den 27 augusti 2019, Magnitskiy m.fl. mot Ryssland,[5] i vilken Europadomstolen slog fast att en presumtion till förmån för frisläppande skulle kullkastas om det enligt nationell rätt är tillåtet att låta häktningen fortgå på obestämd tid så länge det inte föreligger några nya omständigheter och att detta innebär att bevisbördan övergår på försvaret. Den nationella lagstiftningen kan således strida mot artikel 5.3 i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som undertecknades i Rom den 4 november 1950 (nedan kallad Europakonventionen).

11. Den hänskjutande domstolen har dessutom påpekat att det i den nationella lagstiftningen varken föreskrivs en gräns för hur länge en häktning som längst får pågå eller en regelbunden prövning ex officio.

12. Mot denna bakgrund beslutade Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen, Bulgarien) att vilandeförklara målet och att, genom beslut som inkom till EU-domstolens kansli den 4 september 2019 och fastställdes den 27 september 2019, begära ett förhandsavgörande från EU-domstolen avseende följande fråga:

”Är det förenligt med artikel 6 och skäl 22 i direktiv 2016/343 och artiklarna 6 och 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna att en nationell lagstiftning som under domstolsförfarandet i ett brottmål uppställer som villkor en förändring av omständigheterna för att försvarets begäran om att häva frihetsberövandet av den tilltalade ska bifallas [nedan kallad stadgan]?”

III. Förfarandet vid domstolen

13. Förevarande begäran om förhandsavgörande ingavs den 4 september 2019. Eftersom domstolen ansåg att det fanns oklarheter kring det förfarande som var anhängigt vid den hänskjutande domstolen översände den en begäran om kompletterande upplysningar till den hänskjutande domstolen, vilken besvarades den 13 september 2019. Den 25 september 2019 meddelade den hänskjutande domstolen EU-domstolen att beslutet att försätta DK på fri fot hade upphävts av

5 CE:ECHR:2019:0827JUD003263109.

appellationsdomstolen. Den 27 september 2019 höll den hänskjutande domstolen en extraordinär förhandling vid vilken DK på nytt begärde att försättas på fri fot. Det är mot bakgrund av dessa omständigheter som EU-domstolen, genom beslut av den 1 oktober 2019, har beslutat att begäran om förhandsavgörande ska handläggas enligt förfarandet för brådskande mål enligt artikel 107.1 i domstolens rättegångsregler.

14. Skriftliga yttranden har inkommit från DK och Europeiska kommissionen. Endast kommissionen yttrade sig muntligen vid förhandlingen som hölls vid domstolen den 7 november 2019.

IV. Bedömning

A. Inledande anmärkningar

15. Den hänskjutande domstolen vill genom sin fråga till domstolen få klarhet i huruvida en nationell strafflagstiftning, enligt vilken ett beslut om häktning endast kan hävas om det föreligger ”nya omständigheter”, är förenlig med artikel 6 i direktiv 2016/343 och, i förekommande fall, med Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan). Av de övriga skälen i begäran om förhandsavgörande framgår emellertid att denna fråga hänger samman med frågan om bevisbördan. Är en lagstiftning enligt vilken en tilltalad för att kunna begära att släppas ur häktet är tvungen att styrka att det föreligger nya omständigheter med andra ord förenlig med artikel 6 i direktiv 2016/343?

16. Den enkla fråga som ställts till domstolen gör inte rättvisa åt de stora utmaningar som den innebär för det europeiska straffrättsliga området.

17. Denna fråga har nämligen uppkommit i ett särskilt sammanhang. Den hänskjutande domstolens beskrivning av den nationella lagstiftning som är tillämplig i fråga om häktning är ganska oroande. I synnerhet saknas begränsning av häktestiden efter det att åtal väckts. I artikel 270 i den bulgariska straffprocesslagen föreskrivs visserligen att den tilltalade *när som helst* kan begära att häktningen ska hävas, men i praktiken förefaller det svårt att få till stånd en frigivning eller att få detta tvångsmedel omvandlat. [6]

18. Jag kan inte annat än oroas av ovannämnda situation. På mikronivå oroar jag mig för DK:s personliga situation och på makronivå, för vad som i förvarande mål har visat sig vara en realitet inom det europeiska straffrättsliga området.

19. För det första är DK tilltalad. En tilltalad är emellertid en person som ännu inte betraktas som skyldig och som är potentiellt oskyldig. Går det att förlika sig med tanken på att hans frihetsberövande är obegränsat i tiden? Är det inte att missbruka språket att fortsätta att tala om häktning? Även om det visserligen inte ankommer på mig att kommentera medlemsstaternas val att använda system som i hög grad utnyttjar möjligheten till häktning på obestämd tid [7] anser jag att man vid bedömningen av denna fråga måste hålla i minnet att det rör sig om potentiellt *oskyldiga* personer, som under i allmänhet ganska dåliga förhållanden väntar på att få sitt öde fastställt.

6 Såsom kommissionen påpekade under förhandlingen innehåller artikel 270 i den bulgariska straffprocesslagen emellertid varken någon definition av försvarets och åklagarens roller eller vilka beviskrav som ska vara uppfyllda, eller vilka omständigheter som kan anses vara ”nya” i den mening som avses i denna bestämmelse. Enligt min mening ger detta den nationella domstolen ett visst utrymme för skönsmässig bedömning när den tillämpar denna bestämmelse, såvitt inte andra nationella bestämmelser som inte har åberopats i målet utgör hinder för detta.

7 Detta gäller i ännu högre grad eftersom jag medger att detta val naturligtvis även dikteras av behovet av att värna allmänhetens säkerhet och trygghet.

20. För det andra grundas min oro på att den europeiska harmoniseringen på området är så gott som obefintlig, vilket jag kommer att visa nedan. Förevarande mål tvingar oss att konstatera var gränsen för unionsrätten går. När det gäller en så grundläggande fråga som häktningstider, och de villkor under vilka ett beslut om häktning kan bestridas inför domstol, tvingas jag tyvärr konstatera att unionsrätten inte är särskilt effektiv. Det går inte att ursäkta att unionen saknar behörighet att agera på detta område.

21. De garantier som unionsrätten inte kan ge på det straffrättsliga området kan dock Europadomstolen ge. Förevarande mål kan därför ge EU-domstolen tillfälle att utnyttja sin roll som fördelare av behörighet.[8] Det är uppenbart att det som inte regleras av unionsrätten inte nödvändigtvis faller utanför unionsrätten. Jag återkommer till detta längre fram, men när det gäller beslut om häktning har Europadomstolen utvecklat viktiga principer som styr det utrymme för skönsmässig bedömning som tillkommer de stater som är parter i Europakonventionen. Hur mycket längre måste DK emellertid fortsätta att sitta häktad innan han erhåller en dom från Europadomstolen i Strasbourg? Gäller detta endast den vars företrädare, kanske av ekonomiska skäl, inte deltog i domstolsförhandlingen?

22. Utöver frågan om hur medlemsstaternas system ser ut måste unionslagstiftaren skyndsamt ta ställning till frågan om en harmonisering, om än minimal, av medlemsstaternas häktningsbestämmelser, eftersom det på sikt är det europeiska straffrättsliga området som hotas. Ett straffrättsligt samarbete kan nämligen endast upprätthållas om detta förstärks av ett ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna, och ett sådant förtroende är svårt att uppnå om medlemsstaterna tillämpar så olika standarder på bland annat häktningsområdet. Jag erinrar om att det aktuella undantaget från det som utgör hörnstenen i vår rättsgemenskap, nämligen rätten till frihet, måste fortsätta att vara så begränsat som möjligt.

23. Oavsett mina farhågor och beklaganden i fråga om gällande unionsrätt är jag, efter en ingående rättslig bedömning, tvungen att konstatera att lösningen på DK:s situation inte står att finna i direktiv 2016/343.

B. Den fråga som har hänskjutits för förhandsavgörande

24. Innebär artikel 6 i direktiv 2016/343 att medlemsstaterna åläggs att föreskriva att bevisbördan åvilar åklagaren, om försvaret begär att häktningen ska hävas när åtal väckts? För att besvara denna fråga kommer jag för det första att visa att det i direktiv 2016/343 inte föreskrivs på vilka villkor ett beslut om fortsatt häktning kan bestridas. Denna preliminära slutsats kommer för det andra att prövas mot domstolens praxis avseende direktiv 2016/343 och beslut om häktning. Jag avslutar min bedömning genom att för det tredje erinra om vad Europadomstolen har föreskrivit på detta område.

1. Bokstavlig, systematisk, historisk och teleologisk tolkning av direktiv 2016/343

25. Inledningsvis påpekar jag att det inte är styrkt att det finns ett direkt samband mellan den situation som är i fråga i det nationella målet och artikel 6 i direktiv 2016/343.

26. I direktiv 2016/343 föreskrivs visserligen att direktivet ”ska tillämpas på fysiska personer som är misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden”.[9] Det framgår således att DK ingår i den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2016/343.

8 För att låna ett uttryck från Georges Vedel.

9 Artikel 2 i direktiv 2016/343.

27. Dessutom är detta direktiv ”tillämpligt i alla stadier av det straffrättsliga förfarandet” det vill säga från det tillfälle då en person blir misstänkt eller tilltalad för att ha begått ett brott eller ett påstått brott fram till dess att det slutliga avgörandet av om personen har begått det aktuella brottet har vunnit laga kraft.[10] Den tid som den tilltalade är placerad i häkte är utan tvekan en del av detta förfarande, så att situationen i det nationella målet i princip omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2016/343.[11] Det är dock uppenbart att varje artikel i detta direktiv inte nödvändigtvis är tillämplig i alla stadier av det straffrättsliga förfarandet.[12]

28. Kan artikel 6 i direktiv 2016/343 trots det åberopas för att reglera frågan om bevisbördan vid ett bestridande av häktningstidens längd? Jag är inte övertygad om det.

29. I detta avseende ska det noteras att denna artikel ingår i ett kapitel som till största delen handlar om oskuldspresumtion. I direktiv 2016/343 åläggs medlemsstaterna således att se till att misstänkta och tilltalade betraktas som oskyldiga till dess att deras skuld har fastställts enligt lag.[13] Framför allt får det i offentliga uttalanden från myndigheter och i rättsliga avgöranden inte hänvisas till en misstänkt eller tilltalad som om den personen vore skyldig så länge denne inte har bevisats vara skyldig enligt lag.[14] Detta ska emellertid ”inte påverka de åtgärder av åklagaren som syftar till att bevisa att den misstänkte eller tilltalade är skyldig, och *inte heller preliminära avgöranden av processuell karaktär som meddelas av rättsliga eller andra behöriga myndigheter och som grundas på misstanke eller bevisning som talar till nackdel för den misstänkte eller tilltalade*”.[15] Vad gäller på vilket sätt oskuldspresumtionen ska bevaras i offentliga uttalanden och preliminära avgöranden av processuell karaktär kan ordalydelsen i artikel 4 i direktiv 2016/343 eventuellt förtydligas genom en läsning av skäl 16 i nämnda direktiv. Av nämnda skäl framgår att detta inte utgör hinder för att i åtalet framställa den tilltalade som potentiellt skyldig. Iakttagandet av oskuldspresumtionen förefaller ”inte heller påverka preliminära beslut av processuell karaktär … *såsom beslut om häktning*, förutsatt att sådana beslut inte hänvisar till den misstänkte eller tilltalade som skyldig. Innan den behöriga myndigheten meddelar ett preliminärt avgörande av processuell karaktär *kan* den först behöva *säkerställa att det föreligger tillräcklig bevisning som talar till den misstänktes eller tilltalades nackdel* för att motivera det aktuella beslutet, och beslutet *skulle kunna* innehålla en hänvisning till denna bevisning”.[16] Även om det här hänvisas till beslut om häktning är det endast vid uttalanden från offentliga och rättsliga myndigheter som direktivet innehåller ett förbud mot att framställa en misstänkt eller tilltalad som skyldig.

30. Vad gäller bevisbördan i egentlig mening åläggs medlemsstaterna i artikel 6.1 i direktiv 2016/343 – som tolkningsfrågan avser – att se till att bevisbördan vid *fastställandet av* misstänktas och tilltalades *skuld* åvilar åklagaren. Detta ska ”inte påverka tillämpningen av en domares eller en behörig domstols skyldighet att söka efter bevisning som kan tala till den misstänktes eller tilltalades såväl fördel som nackdel, och inte heller försvarets rätt att lägga fram bevisning i enlighet med tillämplig nationell rätt”.[17] Alla tvivel i skuldfrågan ska anses vara till den misstänktes eller tilltalades fördel, *”även när domstolen prövar huruvida den berörda personen bör frikännas*”.[18] Syftet med skäl 22 i direktiv 2016/343 är att förklara lagstiftarens avsikt. Av detta framgår att det rör sig om bevisbördan för att fastställa misstänktas och tilltalades *skuld* och att denna bevisbörda åvilar åklagaren. Unionslagstiftaren tycks ha medgett att det är möjligt att använda sig av faktiska eller rättsliga presumtioner avseende den misstänktes eller tilltalades straffrättsliga ansvar, utan att detta strider mot

10 Se artikel 2 i direktiv 2016/343

11 Se, analogt, dom av den 19 september 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punkt 40).

12 Se, bland annat, artiklarna 8 och 9 i direktiv 2016/343, som handlar om rätten att närvara vid rättegången respektive rätten till en ny rättegång.

13 Se artikel 3 i direktiv 2016/343.

14 Se artikel 4.1 i direktiv 2016/343.

15 Artikel 4.1 i direktiv 2016/343. Min kursivering.

16 Skäl 16 i direktiv 2016/343. Min kursivering.

17 Artikel 6.1 i direktiv 2016/343.

18 Artikel 6.2 i direktiv 2016/343.

principen om oskuldspresumtion, under förutsättning att dessa hålls ”inom rimliga gränser, med beaktande av vikten av det saken rör och med iakttagande av rätten till försvar, och de medel som används bör stå i rimlig proportion till det legitima mål som eftersträvas. Sådana presumtioner bör kunna kullkastas, och de bör under alla omständigheter endast användas om rätten till försvar respekteras”. [19]

31. Även om det i artikel 4 i direktiv 2016/343 uttryckligen hänvisas till preliminära avgöranden av processuell karaktär, såsom beslut om häktning, [20] konstaterar jag att det inte finns någon sådan hänvisning i artikel 6 i nämnda direktiv. Detsamma gäller i skäl 22 i direktivet. Enligt min mening beror detta på den omständigheten att unionslagstiftaren här avser ett annat skede i brottmålsförfarandet, nämligen fastställandet av skuld. [21] Artikel 4 i direktiv 2016/343 har emellertid, vad gäller beslut om häktning, som enda syfte att se till att sådana beslut inte hänvisar till tilltalade som om de vore skyldiga. Eftersom beslutet om häktning inte är ett beslut om dessa personers skuld, vilket för övrigt uttryckligen anges i direktivet, [22] omfattas ett sådant beslut enligt min mening inte av tillämpningsområdet för artikel 6 i direktiv 2016/343.

32. En sådan tolkning vederläggs inte av ordalydelsen i artikel 6.2 i direktiv 2016/343, enligt vilken alla tvivel ska vara till den tilltalades fördel. Eftersom beslutet om häktning fattas innan skuldfrågan avgörs – det vill säga under en fas i det straffrättsliga förfarande där skuldfrågan inte med säkerhet kan fastställas och som därför även måste präglas av tvivel – skulle tolkningen att artikel 6.2 i direktiv 2016/343 även är tillämplig på beslut om häktning leda till allt färre häktningar, [23] vilket kommissionen med rätta har påpekat.

33. En begränsad tolkning av artikel 6 i direktiv 2016/343, som innebär att denna inte är avsedd att reglera frågan om fördelningen av bevisbördan vid beslut om häktning, förefaller dessutom få stöd av en historisk analys av detta direktiv. I punkt 16 i motiveringen till förslaget till Europaparlamentets och rådets direktiv om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegång i straffrättsliga förfaranden [24] har kommissionen angett att frihetsberövande före rättegång omfattas av separata unionsinitiativ och ”därför inte [tas] upp i detta direktiv”. Att dessa

19 Skäl 22 i direktiv 2016/343. Det tydliga sätt som detta skäl är formulerat på står i kontrast till de vagare formuleringarna i artikel 6 i direktiv 2016/343, där de presumtioner som anges i ingressen inte nämns.

20 Som vi lärde oss i skäl 16 i direktiv 2016/343.

21 Ordalydelsen i skälen 36 och 37 tycks bekräfta att lagstiftarens andemening är att ”ett avgörande om den misstänktes eller tilltalades skuld eller oskuld” i princip ska vara det avgörande som meddelas vid rättegången.

22 Tillämpningsområdet för artikel 4 i direktiv 2016/343 skiljer sig alltså tydligt från tillämpningsområdet för artikel 6 i samma direktiv. Artikel 4 i direktiv 2016/343 ska tillämpas på offentliga uttalanden från myndigheter och rättsliga avgöranden utöver dem som avser skuldfrågan, men inbegripet avgöranden av processuell karaktär, däribland beslut om häktning. Artikel 6 i direktivet är däremot endast avsedd att tillämpas på beslut som enligt min mening i sak fastställer skuldfrågan. För en annan illustration av denna skillnad, se dom av den 5 september 2019, AH m.fl. (oskuldspresumtion) (C-377/18, EU:C:2019:670, punkterna 34 och 35).

23 Det skulle i så fall i huvudsak röra sig om häktning vid flagranta brott eller ovedersägliga erkännanden, om det ens finns något sådant som ovedersägliga erkännanden. I Europakonventionen är emellertid enbart en ”skälig misstanke om att en person har gjort sig skyldig till en överträdelse” – och inte att detta med säkerhet har fastställts – ett av villkoren för tillämpning av undantaget från rätten till frihet och säkerhet. Se artikel 5.1 c i Europakonventionen.

24 COM(2013) 821 final.

andra lagstiftningsåtgärder [25] fortfarande har en begränsad räckvidd kan inte motivera en tolkning av direktiv 2016/343 som går utöver vad som är tillåtet enligt direktivet. Jag noterar dessutom att parlamentets förslag om att i artikel 4 införa en uttrycklig hänvisning till häktning i väntan på rättegång inte antogs. [26]

34. Som jag redan påpekat är syftet med direktiv 2016/343 att stärka vissa *aspekter* av oskyldighetspresumtionen för att stärka medlemsstaternas ömsesidiga förtroende för sina straffrättsliga system och ömsesidigt erkännande av domar och andra avgöranden. [27] I direktiv 2016/343 har det likväl införts *minimiregler* som, i enlighet med den rättsliga grunden för dessa, [28] endast avser *vissa* aspekter av oskuldspresumtionen i straffrättsliga förfaranden. [29]

35. I domstolens praxis har denna minimiharmonisering hittills lyfts fram för att begränsa räckvidden av direktiv 2016/343 vad gäller de nationella systemen för häktning.

2. Direktiv 2016/343 och beslut om häktning i domstolens praxis

36. Domstolen meddelade sin första Milev-dom [30] efter att ha ombetts att uttala sig om huruvida artiklarna 3 och 6 i direktiv 2016/343 utgjorde hinder för ett utlåtande från Bulgariens högsta domstol som gav nationella domstolar som är behöriga att pröva ett överklagande av ett häktningsbeslut möjlighet att, sedan åtal väckts i brottmålet, avgöra om ett kvarhållande i häkte av en misstänkt skull bli föremål för en domstolsprövning av huruvida det förelåg skälig misstanke om att han hade begått det brott som han misstänktes för. Eftersom frågan hade ställts efter det att direktiv 2016/343 hade trätt i kraft, men innan fristen för införlivande hade löpt ut, begränsade sig domstolen till att erinra om medlemsstaternas skyldigheter under just denna period, [31] och konstaterade därefter att även om det aktuella utlåtandet gav dessa domstolar frihet att tillämpa bestämmelserna i Europakonventionen, såsom de tolkats av Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna, eller de nationella straffprocessrättsliga bestämmelserna, var utlåtandet inte av sådant slag att det efter utgången av införlivandefristen riskerade att allvarligt äventyra de mål som eftersträvas med direktiv 2016/343. I det målet inriktades domstolens svar således på frågan om skyldigheten att inte allvarligt äventyra resultatet av direktiv 2016/343 under direktivets införlivandeperiod, och den underliggande – men separata [32] – frågan om huruvida utlåtandet från högsta domstolen, och i vidare bemärkelse den nationella lagstiftningen, gick att förena med direktivet prövades aldrig.

25 Såvitt jag vet har grönboken av den 14 juni 2011 ”Stärkande av det ömsesidiga förtroendet inom det europeiska rättsliga området – en grönbok om tillämpningen av EU:s straffrättsliga lagstiftning på frågor som rör frihetsberövande” (KOM(2011) 327 slutlig) inte lett till några konkreta åtgärder. I punkt 16 i motiveringen hänvisade kommissionen även till förslaget till Europaparlamentets och rådets direktiv om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegång i straffrättsliga förfaranden (COM/2013/0821 final) och rådets rambeslut 2009/829/RIF av den 23 oktober 2009 om tillämpning mellan Europeiska unionens medlemsstater av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande (EUT L 294, 2009, s. 20). Syftet med detta rambeslut är, som titeln antyder, att främja ett ömsesidigt erkännande av alternativ till tillfälligt frihetsberövande, och inte att reglera själva häktningsförfarandet. I beslutet konstateras också att rätten för en person till icke frihetsberövande åtgärder som alternativ till frihetsberövande under straffrättsliga förfaranden är ”en fråga som ska regleras genom lagstiftning och förfaranden i den medlemsstat där de straffrättsliga förfarandena äger rum” (artikel 2.2 i rambeslut 2009/829).

26 Se ändringsförslag 41 i Europaparlamentets betänkande om förslaget till Europaparlamentets och rådets direktiv om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegång i straffrättsliga förfaranden (A8–0133/2015).

27 Se skälen 2 och 4 i direktiv 2016/343.

28 Det vill säga artikel 82 FEUF. Enligt den andra punkten i denna artikel får minimiregler fastställas om detta är nödvändigt ”för att underlätta det ömsesidiga erkännandet av domar och rättsliga avgöranden samt polissamarbete och rättsligt samarbete i sådana straffrättsliga frågor som har en gränsöverskridande dimension”. I dessa minimiregler ska skillnaderna mellan medlemsstaternas rättsliga traditioner och rättssystem beaktas och antagandet av minimireglerna ska inte hindra medlemsstaterna från att behålla eller införa en högre skyddsnivå.

29 Se skälen 4 och 9 och artikel 1 i direktiv 2016/343.

30 Dom av den 27 oktober 2016 (C-439/16 PPU, EU:C:2016:818).

31 Se dom av den 27 oktober 2016, Milev (C-439/16 PPU, EU:C:2016:818, punkterna 29–32).

32 I enlighet med de formuleringar som används i punkt 35 i förslaget till avgörande av generaladvokaten Bobek i målet Milev (C-439/16 PPU, EU:C:2016:760).

37. Domstolen meddelade sin andra Milev-dom [33] efter att ha ombetts att fastställa huruvida artiklarna 3, 4.1 och 10 i direktiv 2016/343, jämförda med skälen 16 och 48 i detta direktiv samt artiklarna 47 och 48 i stadgan, skulle tolkas så, att när en nationell domstol prövar huruvida det föreligger skälig misstanke, i den mening som avses i nationell lagstiftning, om att en person har begått ett brott, vilken misstanke krävs det i så fall för kvarhållande i häkte, det vill säga är det tillräckligt att den nationella domstolen vid påseende konstaterar att denna person kan ha begått brottet, eller måste den nationella domstolen pröva huruvida den personen med största sannolikhet har begått brottet. Den hänskjutande domstolen begärde även att EU-domstolen skulle precisera huruvida de åberopade unionsbestämmelserna gav en nationell domstol som ska avgöra en ansökan om ändring av åtgärden tillfälligt frihetsberövande rätt att motivera sitt avgörande utan att jämföra bevisning som talar för och emot den frihetsberövades skuld, eller om den domstolen måste göra en mer ingående prövning av denna bevisning och ge ett tydligt svar på de argument som anförts av den frihetsberövade. [34]

38. Efter att ha erinrat om ordalydelsen i artiklarna 2, 3, 4 och 10 i direktiv 2016/343 preciserade domstolen att syftet med detta direktiv, ”såsom framgår av artikel 1 och skäl 9 i direktivet, är att fastställa gemensamma minimiregler om straffrättsliga förfaranden avseende vissa aspekter av oskuldspresumtioner”. [35] Syftet med dessa minimiregler är att stärka medlemsstaternas förtroende för varandras straffrättsliga system, och följaktligen underlätta det ömsesidiga erkännandet av domstolsavgöranden. [36] Mot bakgrund av den harmonisering som särskilt lyfts fram i den domen slog domstolen fast att direktiv 2016/343 ”inte [kan] tolkas som fullständigt och uttömmande med syfte att fastställa samtliga villkor för att anta ett beslut om häktning”. [37] Domstolen konstaterade därefter att artikel 3 och artikel 4.1 i direktiv 2016/343 ”*inte utgör hinder för* att meddela preliminära avgöranden av processuell karaktär – såsom en rättslig myndighets beslut om kvarhållande i häkte – som grundas på misstanke eller bevisning som talar till den häktades nackdel, förutsatt att besluten inte hänvisar till den häktade som skyldig”. [38] Domstolen fann vidare att ”[i] den mån den hänskjutande domstolens frågor avser på vilka villkor ett beslut om häktning får antas och särskilt graden av misstanke som den ska ha i skuldfrågan, hur olika bevisuppgifter ska prövas och omfattningen av den motivering den ska ge som svar på de argument som framförts, konstaterar domstolen att *sådana frågor inte regleras av direktivet, utan omfattas uteslutande av nationell rätt*”. [39] I ännu tydligare ordalag konstateras att direktiv 2016/343 ”[inte] reglerar … på vilka villkor ett beslut om häktning får antas”. [40]

39. Än mer nyligen har domstolen meddelat ett beslut med stöd av artikel 99 i domstolens rättegångsregler. [41] Domstolen hade ombetts att i huvudsak klargöra huruvida artikel 4 i direktiv 2016/343, jämförd med skäl 16 i direktivet, skulle tolkas så, att de krav som följer av oskuldspresumtionen förutsätter att den behöriga domstolen, när den prövar huruvida det finns skälig misstanke om att den misstänkte eller den tilltalade har begått brottet i fråga, i syfte att uttala sig om lagenligheten av ett beslut om häktning, gör en avvägning mellan ingiven bevisning som talar till denna persons fördel och ingiven bevisning som talar till personens nackdel samt att den motiverar sitt beslut inte bara genom att ange vilken bevisning som lagts till grund för beslutet, utan även genom att uttala sig om de invändningar som framförts av personens försvarare. [42] Efter att ha påpekat att frågan låg ”inom den vidare ramen[[43]] för begreppet ’skäligen misstänkt’, i den mening som avses i

33 Dom av den19 september 2018 (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732).

34 Se dom av den 19 september 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punkt 38).

35 Dom av den 19 september 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punkt 45).

36 Dom av den 19 september 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punkt 46).

37 Dom av den 19 september 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punkt 47).

38 Dom av den 19 september 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punkt 49).

39 Dom av den 19 september 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punkt 48). Min kursivering.

40 Dom av den 19 september 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punkt 49).

41 Beslut av den 12 februari 2019, RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110).

42 Beslut av den 12 februari 2019, RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, punkt 49).

43 Jämfört med domen av den 19 september 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732).

artikel 5.1 c i Europakonventionen”,[44] sökte domstolen, efter att ha beaktat ordalydelsen i de bestämmelser i direktiv 2016/343 som är nödvändiga för att besvara begäran om förhandsavgörande även stöd för sin uppfattning genom att hänvisa till artikel 6 i direktivet, och kom därigenom till slutsatsen att ”[o]m en nationell domstol – efter att ha prövat bevisning som talar till den berörda personens fördel respektive nackdel – kommer fram till att det finns skälig misstanke om att personen begått brottet i fråga samt fattar ett preliminärt beslut i denna riktning, är detta således inte detsamma som att hänvisa till den misstänkte eller tilltalade som om den personen vore skyldig, i den mening som avses i artikel 4 i direktiv 2016/343”.[45] Domstolen erinrade samtidigt, med hänvisning till den andra Milev-domen, om att direktiv 2016/343, med tanke på att den harmonisering som eftersträvas med direktivet är av minimikaraktär, inte kan tolkas som ”fullständigt och uttömmande” med syfte att ”fastställa samtliga villkor för att anta ett beslut om häktning, oavsett om det är fråga om hur olika bevis ska prövas eller omfattningen av den motivering som rätten ska ge i ett sådant beslut”.[46] Domstolen fann således att ”[a]rtiklarna 4 *och* 6 i direktiv 2016/343 … *inte hindrar* att den behöriga domstolen, när den prövar huruvida det finns skälig misstanke om att den misstänkte eller den tilltalade har begått brottet i fråga, i syfte att uttala sig om lagenligheten av ett beslut om häktning, gör en avvägning mellan ingiven bevisning som talar till denna persons fördel och ingiven bevisning som talar till personens nackdel samt att den motiverar sitt beslut inte bara genom att ange vilken bevisning som lagts till grund för beslutet, utan även genom att uttala sig om de invändningar som framförts av personens försvarare, förutsatt att den häktade inte framställs som skyldig i detta beslut”.[47] Det är emellertid möjligt att förstå påståendet att artikel 6 i direktiv 2016/343 ”inte hindrar” som att denna artikel, i linje med vad domstolen tidigare funnit, inte alls är tillämplig.[48] Det är endast på så sätt som läsningen av slutet i beslutet blir meningsfull.[49]

3. Beslut om häktning i Europadomstolens rättspraxis

40. Direktiv 2016/343 genomför den oskuldspresumtionen och rätt till en rättvis rättegång som garanteras i artiklarna 47 och 48 i stadgan, till vilka det uttryckligen hänvisas.[50] Oskuldspresumtionen har till syfte att garantera att ingen ska utpekas eller behandlas som skyldig till ett brott innan dennes skuld har fastställts av en domstol.[51] Direktiv 2016/343 innehåller dessutom en icke-regressionsklausul enligt vilken ”[i]ngenting i detta direktiv ska ses som en begränsning av eller ett avsteg från några av de rättigheter och rättssäkerhetsgarantier som säkerställs enligt stadgan, Europakonventionen … eller medlemsstaters rätt som erbjuder en högre skyddsnivå”.[52]

41. I artiklarna 47 och 48 i stadgan garanteras rätten till ett effektivt rättsmedel och en opartisk domstol respektive, som jag nyss påpekat, oskuldspresumtionen och rätten till försvar. Det framgår i synnerhet av förklaringen till artikel 48 att denna artikel motsvarar artikel 6.2 och 6.3 i Europakonventionen och, i enlighet med artikel 52.3 i stadgan, har samma innebörd och samma räckvidd som den rättighet som garanteras i Europakonventionen.

44 Beslut av den 12 februari 2019, RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, punkt 52).

45 Beslut av den 12 februari 2019, RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, punkt 57).

46 Beslut av den 12 februari 2019, RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, punkt 59).

47 Beslut av den 12 februari 2019, RH (C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, punkt 60). Min kursivering.

48 För en sådan tolkning talar den omständigheten att domstolen meddelade detta beslut med stöd av artikel 99 i sina rättegångsregler och att den i beslutet erinrade om domen Milev (av den 19 september 2018 (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732)), i vilken en liknande fråga togs upp.

49 Vid första anblicken kan det te sig märkligt att komplettera tolkningen av artikel 4 i direktiv 2016/343 – som endast avser andra domstolsavgöranden än sådana som avser skuldfrågan – med en hänvisning till artikel 6 i samma direktiv, som omfattar beslut om fastställande av misstänkta eller tilltalade personers skuld.

50 Se skäl 1 i direktiv 2016/343.

51 Se dom av den 16 juli 2009, Rubach (C-344/08, EU:C:2009:482, punkt 31 och där angiven rättspraxis).

52 Artikel 13 i direktiv 2016/343.

42. Den rättspraxis från Europadomstolen som den hänskjutande domstolen har hänvisat till avser emellertid inte huruvida den situation som var i fråga är förenlig med artikel 6 i Europakonventionen, utan med artikel 5.3 i samma konvention. [53]

43. I sin dom Magnitskiy m.fl. mot Ryssland [54] erinrade Europadomstolen om de principer som den tidigare hade slagit fast för bedömningen av huruvida fortsatt häktning är förenlig med Europakonventionen.

44. Även om häktning kan godtas av de skäl som anges i artikel 5.1 c i Europakonventionen, uppställs i artikel 5.3 ”ett antal processuella garantier” och föreskrivs bland annat ”att längden på häktningen ska vara skälig, och således inte obegränsad”. [55] Den omständigheten att det fortfarande finns skälig misstanke om att den misstänkte har begått ett brott är ett nödvändigt villkor för att det ska vara tillåtet att hålla kvar vederbörande i häkte, [56] men efter en ”viss tid” är detta inte längre tillräckligt. Europadomstolen måste således fastställa för det första, om de andra skäl som de rättsliga myndigheterna anför fortfarande motiverar ett frihetsberövande och för det andra, såvitt dessa skäl visar sig vara relevanta och tillräckliga, om de nationella myndigheterna har visat prov på särskild omsorg i samband med förfarandet. [57] Myndigheterna måste på ett övertygande sätt visa att varje frihetsberövande, hur kort det än må vara, är motiverat. [58] När de beslutar huruvida en person ska försättas på fri fot eller fortsätta vara häktad måste de undersöka om det inte finns andra medel för att säkerställa att denne inställer sig till rättegången. [59] Europadomstolen har konstaterat att en sådan motivering föreligger vid risk för avvikande, tryck på vittnen, förvanskning av bevis, otillåten samverkan, återfall i brott för störningar av den allmänna ordningen eller om det är nödvändigt att skydda den person som är föremål för den frihetsberövande åtgärden. [60] Europadomstolen har även slagit fast följande: ”presumtionen ska alltid vara till förmån för en frigivning … Fram till dess att dom meddelas ska den tilltalade anses oskyldig och syftet [med artikel 5.3 i Europakonventionen] är i huvudsak att säkerställa tillfällig frigivningen så snart det inte längre kan anses skäligt att hålla kvar personen i häktet. Frågan huruvida det är lagenligt att hålla kvar en misstänkt person i häktet ska bedömas från fall till fall och på grundval av de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet. Fortsatt frihetsberövande är i vissa fall endast motiverat om konkreta indicier visar att det, trots presumtionen om oskuld, föreligger ett verkligt krav av allmänintresse beträffande regeln om respekt för den personliga friheten”. [61] För att visa att så är fallet ska de rättsliga myndigheterna ”med vederbörlig hänsyn till principen om oskuldspresumtion pröva alla omständigheter som kan visa eller

53 I denna anges att ”[v]ar och en som är arresterad eller på annat sätt berövad friheten i enlighet med vad som sagts under punkt 1 c skall utan dröjsmål ställas inför domare eller annan ämbetsman, som enligt lag får fullgöra dömande uppgifter, och skall vara berättigad till rättegång inom skälig tid eller till frigivning i avvaktan på rättegång. För frigivning får krävas att garantier ställs för att den som friges inställer sig till rättegången”. Artikel 5 i Europakonventionen motsvarar artikel 6 i stadgan (se förklaringen till artikel 6 i stadgan. För domstolen syn på frågan om häktning utifrån artikel 6 i stadgan, se dom av den 16 juli 2015, Lanigan (C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, punkt 54 och följande punkter)).

54 Europadomstolen, 27 augusti 2019 (CE:ECHR:2019:0827JUD003263109).

55 Europadomstolen, 5 juli 2016, Buzadji mot Moldavien (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, § 86). Europadomstolen har emellertid inte fastställt en längsta tidsgräns för hur länge någon kan sitta häktad: se den rapport som Pedro Agramunt upprättat för utskottet för juridiska frågor och mänskliga rättigheter vid Europarådets parlamentariska församling med rubriken ”Missbruk av häktning i de stater som är parter i [Europakonventionen]” (dokument 13863 av den 7 september 2015, punkt 22). Se även Europadomstolen, 3 oktober 2006, McKay mot Förenade kungariket (CE:ECHR:2006:1003JUD000054303, § 45). I denna dom har Europadomstolen motiverat avsaknaden av en längsta tidsgräns för hur länge någon kan sitta häktad med den betydelse som, den vid sin prövning, har fäst vid de särskilda omständigheterna i varje enskilt fall.

56 Se, bland annat, Europadomstolen, 17 mars 2016, Rasul Jafarov mot Azerbajdzjan (CE:ECHR:2016:0317JUD006998114, § 119 och där angiven rättspraxis).

57 Se Europadomstolen, 5 juli 2016, Buzadji mot Moldavien (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, § 87).

58 Se Europadomstolen, 5 juli 2016, Buzadji mot Moldavien (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, § 87).

59 Se, bland annat, Europadomstolen, 5 juli 2016, Buzadji mot Moldavien (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, § 87).

60 Se Europadomstolen, 5 juli 2016, Buzadji mot Moldavien (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, § 88).

61 Se Europadomstolen, 5 juli 2016, Buzadji mot Moldavien (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, § 89 och 90).

undanröja förekomsten av nämnda krav av allmänintresse som motiverar ett undantag från regeln i artikel 5 [i Europakonventionen]. Det är huvudsakligen med hänsyn till de skäl som anges i dessa avgöranden och på grundval av de faktiska omständigheter som den berörda personen har anfört som domstolen ska fastställa huruvida artikel 5.3 [i Europakonventionen] har åsidosatts”.[62]

45. I domen Magnitskiy m.fl. mot Ryssland[63] tog Europadomstolen även särskild hänsyn till den omständigheten att de nationella myndigheterna i stället för en presumtion till förmån för frigivning hade fastställt att häktningen skulle fortsätta så länge inga nya omständigheter förelåg. Domstolen erinrade om att det i artikel 5 i Europakonventionen slås fast att ingen får berövas friheten utom i de mycket begränsade fall som räknas upp i den artikeln.[64] Det framgår emellertid av Europadomstolens praxis att förflyttandet av bevisbördan från åklagaren till försvaret visserligen kan kritiseras, men att detta inte utgör ett självständigt, tillräckligt och automatiskt skäl för att dra slutsatsen att artikel 5.3 i Europakonventionen har åsidosatts, eftersom ett sådant åsidosättande alltid ska konstateras efter en *konkret* bedömning av samtliga omständigheter i varje enskilt fall.[65]

46. Europadomstolens praxis i fråga om bevisbördan är mycket tydligare när det rör sig om att undersöka en situation mot bakgrund av artikel 6.2 i Europakonventionen,[66] eftersom Europadomstolen även har slagit fast att på det straffrättsliga området ska problem i samband med bevisupptagningen bedömas mot bakgrund av denna bestämmelse.[67]

47. Av Europadomstolens praxis angående artikel 5.3 i Europakonventionen framgår det däremot att Europadomstolen, utöver att *a priori* definiera bevisbördan i fråga om förfaranden som syftar till att ifrågasätta beslut om häktning, ska pröva huruvida samtliga argument för och emot förekomsten av ett allmänintresse som kan motivera ett avsteg från regeln i artikel 5 i Europakonventionen – det vill säga rätten till frihet – har prövats av den myndighet som ansvarar för prövningen av sådana beslut. Prövningen ska återspeglas i myndighetens beslut.[68] Europadomstolen har inte heller uteslutit att det föreligger en presumtion om att de lagstadgade kraven för fortsatt häktning är uppfyllda, dock under förutsättning att myndigheterna på ett övertygande sätt har visat att det finns konkreta omständigheter som väger tyngre än regeln i artikel 5 i Europakonventionen och som kan utgöra en tillräcklig grund för fortsatt frihetsberövande.[69]

62 Se Europadomstolen, 5 juli 2016, Buzadji mot Moldavien (CE:ECHR:2016:0705JUD002375507, § 91).

63 Europadomstolen, 27 augusti 2019 (CE:ECHR:2019:0827JUD003263109).

64 Europadomstolen, 27 augusti 2019, Magnitskiy m.fl. mot Ryssland (CE:ECHR:2019:0827JUD003263109, § 222).

65 Se, särskilt, Europadomstolen, 24 mars 2016, Zherebin mot Ryssland (CE:ECHR:2016:0324JUD005144509, § 51, 60 och 62).

66 Europadomstolen har således inte kompromissat genom att hävda att ”principen om oskuldspresumtion åsidosätts så snart bevisbördan övergår från åklagarsidan till försvaret” (Europadomstolen, 31 mars 2009, Natunen mot Finland, (CE:ECHR:2009:0331JUD002102204, § 53)), vilket överensstämmer med uppfattningen att en sådan övergång inte i sig utgör ett åsidosättande av artikel 5.3 i Europakonventionen.

67 Se Europadomstolen, 6 december 1988, Barberà, Messegué och Jabardo mot Spanien (CE:ECHR:1988:1206JUD001059083, § 76).

68 Se Europadomstolen, 26 juli 2001, Ilijkov mot Bulgarien (CE:ECHR:2001:0726JUD003397796 § 86 och 87) och Europadomstolen, 19 mars 2014, Pastukhov och Yelagin mot Ryssland (CE:ECHR:2013:1219JUD005529907, § 40).
I sin dom av den 10 mars 2009, Bykov mot Ryssland (CE:ECHR:2009:0310JUD000437802, §§ 64 och 65), fann Europadomstolen, efter att ha erinrat om sin principiella ståndpunkt i fråga om omvänd bevisbörda vid fastställandet av kravet på frigivning, att artikel 5.3 i Europakonventionen hade åsidosatts, eftersom tio ansökningar om frigivning rörande en och samma misstänkta person hade avslagits och detta trots att vart och ett av de tio besluten om avslag begränsades till att räkna upp de lagliga skälen till kvarhållande i häkte, utan att dessa hade styrkts med relevanta och tillräckliga grunder och utan att hänsyn hade tagits till utvecklingen av situationen (se § 64 och 65 i nämnda dom).

69 Se, för en presumtion som anses förenlig med artikel 5.3 i Europakonventionen, Europadomstolen, 24 augusti 1998, Contrada mot Italien (CE:ECHR:1998:0824JUD002714395, § 58). Se, för det motsatta, Europadomstolens dom av den 26 juli 2001, Ilijkov mot Bulgarien (CE:ECHR:2001:0726JUD003397796 §§ 84 och följande punkter.). I den sistnämnda domen har Europadomstolen framhållit att beslutets motivering är bristfällig (se, särskilt, § 86 i nämnda dom).

4. Slutsats av analysen

48. Av ovanstående följer således att syftet med direktiv 2016/343 inte var att tillämpa den rätt till frihet som föreskrivs i artikel 6 i stadgan och artikel 5 i Europakonventionen, utan endast att harmonisera vissa aspekter av oskuldspresumtionen.[70] Artikel 6 i direktiv 2016/343 rör således frågan om bevisbördan vid fastställandet av den tilltalades skuld. Eftersom frågan om fastställande av bevisbördan vid ett beslut om fortsatt häktning är en annan fråga omfattas denna fråga inte av artikel 6 i direktiv 2016/343.

V. Förslag till avgörande

49. Mot bakgrund av vad som ovan anförts föreslår jag att EU-domstolen besvarar den fråga som ställts av Spetsializiran nakazatelen sads (Särskilda brottmålsdomstolen, Bulgarien) på följande sätt:

Artikel 6 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/343 av den 9 mars 2016 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden reglerar inte frågan om vem som har bevisbördan vid beslut om fortsatt häktning.

70 I sammanfattningen av konsekvensbedömningen framhålls att det övergripande målet i direktiv 2016/343 är att garantera rätten till en rättvis rättegång i brottmål och att det inte kan vara tal om en rättvis rättegång om oskuldspresumtionen inte iakttas. [se punkt 1 i den sammanfattning av konsekvensbedömningen som utgör följedokument till dokumentet ”Förslag till åtgärder om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegång i straffrättsliga förfarande”, SWD(2013) 479 final av den 27 november 2013]. Frågan om rätten till frihet förefaller därför ha hamnat utanför direktiv 2016/343.